

ПІДГОТОВКА МАЙБУТНЬОГО ЛІКАРЯ ДО ПРОФЕСІЙНОГО САМОРОЗВИТКУ В НАВЧАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ ЗАКЛАДУ ВИЩОЇ МЕДИЧНОЇ ОСВІТИ

Бичко М. В., Сілкова О. В., Мороховець Г. Ю.

Українська медична стоматологічна академія

З'ясовано сутність поняття професійного саморозвитку майбутніх сімейних лікарів, розглянуто шляхи мотивації щодо нього і його значення в професійній кар'єрі лікаря. Представлено низку педагогічних умов, які необхідно забезпечити для формування готовності майбутніх фахівців здійснювати професійний саморозвиток.

Ключові слова: професійний саморозвиток, мотивація, готовність, педагогічні умови, майбутні лікарі, професійна підготовка.

The article explains the essence of the concept of professional self-development of future family doctors, discusses ways of motivation for it and its importance in the professional career of a doctor. A number of pedagogical conditions are presented, which must be ensured in order to form the readiness of future specialists to pursue professional self-development.

Keywords: professional self-development, motivation, readiness, pedagogical conditions, future doctors, professional trainin.

Незважаючи на широкий діапазон завдань, які виконує вища освіта в сучасному світі, її професіоналізаційна функція залишається провідною для ЗВО України. Сутність впливу на майбутнього фахівця полягає у формуванні в нього системи знань і якостей особистості, необхідних для виконання різних функцій професійної діяльності [5]. Проте результат освітньої діяльності ЗВО не може бути статичним, він має містити в собі підґрунтя для подальшого професійного саморозвитку.

На сучасному етапі розбудови системи вищої освіти актуалізується потреба суспільства в підготовці працівника нового типу – освіченої, компетентної, творчої особистості, яка має вміння швидко й оперативно реагувати на зміни в професійному середовищі та самостійно навчатися протягом усього життя. Доведено, що особистісний і професійний саморозвиток необхідно розглядати в тісному взаємозв'язку, оскільки професійний розвиток – це продовження загального розвитку людини, що відбувається в перші десятиліття її життя [7].

Навчання і самовдосконалення справжнього професіонала – майстра своєї справи не обмежується рамками навчального закладу чи займаною посадою. Реалії кожного дня і виклики майбутніх змін ставлять кожного з нас перед необхідністю їхнього передбачення і відповідної підготовки. Саморозвиток детермінується соціально-економічними чинниками, психофізіологічним потенціалом людини, цілеспрямованістю і насамперед – характером і змістом праці. Зумовлюючими силами саморозвитку стають професійно-трудова, матеріальні, соціально-статусні й духовні потреби. Змістом саморозвитку – цілісний комплекс процесів і засобів поступу особистості, задоволення її пізнавальних і духовних потреб, розкриття і вдосконалення природних задатків і здібностей.

Доведено, що освітнє середовище закладу вищої освіти, взаємодія його суб'єктів, ціннісно-мотиваційні відносини, процеси, які в ньому відбуваються, здатні впливати на готовність майбутніх сімейних лікарів до професійного саморозвитку. Проте аналіз наукових джерел дає підстави стверджувати, що в науці єдиний науковий підхід до тлумачення поняття «професійний саморозвиток» досі відсутній, тому різними вченими деталізується неоднаково [7].

Професійний саморозвиток майбутніх сімейних лікарів більшість дослідників розглядають як систему організованих компонентів, які знаходяться в безпосередній взаємодії один з одним.

Так, Л. Мітіна трактує професійний саморозвиток як зростання, становлення, інтеграцію і реалізацію в педагогічній діяльності професійно значущих особистісних рис і здібностей, професійних знань і вмінь; активне якісне перетворення людиною свого внутрішнього світу; на думку дослідниці, професійний саморозвиток – це динамічний і неперервний процес самопроєктування особистості. Засобами професійного саморозвитку визначені: самовиховання, самоосвіта, самовдосконалення в поєднанні з практичною професійною діяльністю [4].

Ми вважаємо, що професійний саморозвиток майбутніх сімейних лікарів можна розглядати як усвідомлену діяльність, що має на меті процес удосконалення своєї особистості згідно з вимогами професії. Він тривалий і неперервний у часі. Оскільки ця діяльність усвідомлена, можна стверджувати, що вона спрямована на підвищення якості освіти.

Нам імпонує думка А. Смолюка про те, що тільки професійний саморозвиток може забезпечити майбутнім спеціалістам успіх у досягненні вершин професійної майстерності й максимальну самореалізацію [7].

Рушійними силами професійного саморозвитку особистості є задоволення професійних, соціальних, ціннісних потреб, які інтеріоризуються в стійкі професійні мотиви. Слід зазначити, що професійний саморозвиток починається тоді, коли студент стає суб'єктом власної діяльності. Підтримуємо думку дослідників, що готовність до професійного саморозвитку фахівця забезпечується сформованою професійною перспективою розвитку, яка відповідає ціннісним орієнтаціям особистості, а також наявністю навичок саморозвитку [7], для формування яких необхідні відповідні умови

Серед педагогічних умов професійного саморозвитку в процесі підготовки майбутнього фахівця дослідниця Н. Ковальчук виокремлює такі:

- орієнтація процесу навчання на формування спрямованості майбутнього спеціаліста на самоактуалізацію і самодетермінацію в майбутній професійній діяльності;
- збагачення змісту навчання системою понять і концепцій, що орієнтують майбутніх фахівців на рефлексію, самопроєктування, самонавчання, самоорганізацію, саморозвиток у сфері професійно значимих якостей особистості [3].

На наш погляд, реалії сучасності, що характеризуються швидкими змінами в змісті професійної діяльності, гнучкими інформаційними процесами, зростанням можливостей для освоєння інновацій у професійній сфері, до-

звояють додати до цього переліку також залучення студентів до дослідження розвитку останньої, створення мобільних електронних посібників, виконання і презентації міні-досліджень, тобто моделювання елементів професійної самоосвіти вже під час навчання в медичному ЗВО.

Провівши теоретичний аналіз проблеми професійного саморозвитку особистості, можна стверджувати, що перша з перелічених умов, виконання яких забезпечує формування готовності майбутніх сімейних лікарів до безперервного професійного саморозвитку, передбачає насамперед формування мотивації до професійного саморозвитку.

Н. Іванова вважає, що визначення мотивації людини є ключем до розв'язання проблеми її спонукання людей до ефективної роботи, орієнтації на досягнення професійних цілей [1].

Досліджуючи соціально-психологічні особливості мотивації професійного вдосконалення, В. Сич акцентує увагу на тому, що професіонал мусить мати високий рівень професійної мотивації; бути готовим до постійного професійного саморозвитку; уміти самостійно будувати сценарій свого професійного життя; бути стійким до зовнішніх завад; прагнути цілісності та самореалізації; бути конкурентоздатним; збагачувати досвід професії своїми оригінальними ідеями тощо [6].

Розглядаючи мотивацію як необхідну умову професійного саморозвитку, слід зауважити, що професійний саморозвиток – це невід'ємна складова професійної підготовки і результат свідомої взаємодії студента з освітнім середовищем, у процесі якої фахівець реалізує власні потреби розвивати в себе такі особистісні якості, які забезпечують успішність його професійної діяльності та життєдіяльності загалом. Потреба в професійному саморозвитку вторинна щодо загальної мотивації професійної діяльності фахівця, ставлення особистості до професійних вимог. Адже передумовою професійного саморозвитку є ставлення самого фахівця до вимог закладу освіти. Тільки за свідомого прийняття професійних вимог особистість буде відчувати потребу в саморозвитку, яка забезпечується механізмом постійного подолання внутрішніх протиріч між рівнем професійної готовності фахівця (Я-реальне професійне) і змодельованим її рівнем (Я-ідеальне професійне). Оскільки саморозвиток – процес неперервний, такий, що діалектично розвивається, уявлення фахівця про Я-ідеальне професійне постійно змінюється, а вимоги до себе постійно зростають. Це зумовлює нескінченність процесу професійного саморозвитку, його тривалість протягом професійного життя особистості [7].

Г. Ковальчук підсумовує думку багатьох науковців, які підтримують положення про те, що для формування готовності студентів, майбутніх фахівців здійснювати професійний саморозвиток уже під час навчання необхідно реалізувати і суб'єктивну її складову (формування внутрішньої мотивації, потреби саморозвитку як фахівця, саморефлексія і т. д.), і об'єктивну (створення виховного середовища, реалізація моделі професійної підготовки із застосуванням прийомів і технологій навчання, що сприяють саморозвитку в особистісно-професійному напрямі; формування в майбутнього фахівця вмінь щодо складання власної програми професійного саморозвитку на будь-якому етапі його професійної діяльності та ін.) [2].

Отже, протягом життя, у процесі професійної діяльності, лікар виступає як суб'єкт професійного саморозвитку. Професійний саморозвиток майбутніх фахівців у галузі медицини відбувається частково під впливом освітнього середовища закладу вищої освіти, частково – студентського і педагогічного колективів та власної діяльності під час навчання і практики. Результати такого розвитку можуть мати стихійний характер, оскільки формуватимуться під впливом різноманітних, здебільшого неконтрольованих чинників. Тому перед викладачами закладів вищої освіти постає завдання формування такого професійного саморозвитку майбутніх лікарів, який супроводжуватиметься усвідомленими діями на етапах розвитку професійної компетентності та конструювання особистісно розвивальної діяльності.

Список використаної літератури

1. Іванова Н. Мотивація фахівця до професійної діяльності: поняття, зміст та функції / Н. Іванова // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Військово-спеціальні науки. – 2016. – Вип. 1. – С. 21-24. – Режим доступу: <file:///C:/Users/BOSS/Desktop/13-39-1-PB.pdf>
2. Ковальчук Г. О. Активізація навчання в економічній освіті / Г. О. Ковальчук [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ukrkniga.org.ua/ukrkniga-text/760/5>.
3. Ковальчук Н. П. Рівні професійного самовдосконалення особистості студентської молоді педагогічного коледжу / Н. П. Ковальчук. – Умань : Уманський гуманітарно-педагогічний коледж ім. Т. Г. Шевченка, 2007. – 123 с.
4. Митина Л. М. Психологія професійного розвитку учителя / Л. М. Митина. – М. : Флінта, 1998. – 200 с.
5. Професійний саморозвиток майбутнього фахівця: монографія / За ред. В. А. Ковальчук. – Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2011. – 204 с.
6. Сич В. М. Соціально-психологічні особливості мотивації професійного вдосконалення спеціалістів відділів освіти : автореф. дис. ... канд. психол. наук : 19.00.05 / В. М. Сич ; Ін-т психології ім. Г.С. Костюка АПН України. – К., 2005. – 20 с.
7. Смолюк А. І Професійний саморозвиток майбутніх учителів початкової школи в освітньому середовищі педагогічного коледжу: дис. ... кандидата пед. наук : 13.00.04 / Смолюк Артем Іванович. – Л., 2018. – 240 с.